

Комунальний заклад культури
"Донецька обласна бібліотека для дітей"

Пейзажна майстерня Архипа Куїндзисі

Інформаційно-бібліографічне есе

Маріуполь
2021

Пейзажна майстерня Архипа Куїнджі [Текст] : інформ.-бібліогр. П24 есе / уклад. Н. В. Корабльова ; Комун. закл. культури «Донецька обласна бібліотека для дітей». - Маріуполь, 2021. - 20 с. : фот.

Серед пам'ятних дат, які відзначаються у 2021 році, – 180-річчя від дня народження художника зі світовим ім'ям, педагога, мецената, уродженця м. Маріуполь - Архипа Івановича Куїнджі.

Інформаційно-бібліографічне есе «Пейзажна майстерня Архипа Куїнджі» познайомить читачів з викладацькою діяльністю художника в Імператорській Академії мистецтв, а також з відомостями про студентів, які навчалися в пейзажній майстерні, та їх долями.

Видання адресоване учням шкіл, вчителям, бібліотечним працівникам, всім, хто цікавиться мистецтвом.

УДК 7.071.1(092):75(477.62)

Серед визначних людей, якими Україна може пишатися і які достойно представляють нашу країну на світовому рівні, – постать талановитого художника, педагога, мецената Архипа Івановича Куїнджі.

В історії світової культури А. Куїнджі займає особливе місце. Його твори, як і сама його загадкова фігура, завжди викликали непідробний інтерес і в середовищі колег-художників, і в колі любителів мистецтва.

Архип Іванович Куїнджі був тим, кого зараз називають «self made men» - тобто, «людиною, яка сама себе зробила». Рано осиротілий син шевця-грека з Маріуполя, він приїхав до Петербурга з порожніми кишнями і став до 40 років мільйонером. Провінціал-самоучка, над чиєю технікою малювання потішалися столичні сноби, який тільки з третьої спроби був прийнятий слухачем до Імператорської академії мистецтв, досить швидко завоював славу головного російського пейзажиста.

Картина «Українська ніч» (1876 р.), показана у 1878 р. на Всесвітній виставці у Парижі, принесла художнику європейське визнання. На початку 1880-х Куїнджі дійшов піку слави, влаштував кілька вкрай гучних «виставок однієї картини» – і усамітнився аж на двадцять років, припинивши будь-які світські виходи і нікому не показуючи свої картини.

Наприкінці XIX ст. Куїнджі знову змусив говорити про себе, очоливши пейзажну майстерню у Вищому художньому училищі живопису, скульптури і архітектури (ВХУ) при Імператорській Академії мистецтв. Три роки його викладацької діяльності (1894-1897 рр.) склали цілу епоху в розвитку російського пейзажу початку XX століття.

Прихід Архипа Івановича до Імператорської Академії мистецтв був пов'язаний із загальною реформою цієї установи і розробкою нового академічного статуту. Результатом цих змін стало відкриття у 1893 р. Вищого художнього училища живопису, скульптури і архітектури з майстернями, очолюваними професорами-керівниками, видатними художниками І. Ю. Рєпіним, В. Є. Маковським, І. І. Шишкіним, А. І. Куїнджі, О. Д. Ківшенко та ін.

Архип Іванович захопився новою для нього сферою - педагогічною діяльністю. Весь свій час він присвячував майбутнім художникам - своїм студентам, які незабаром стали його друзями, його сім'єю.

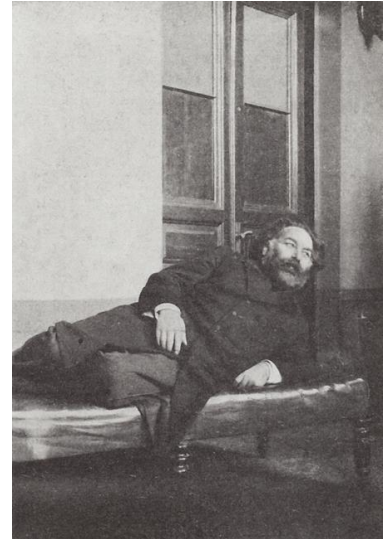
З перших днів роботи в Академії у А. І. Куїнджі навчалися Костянтин Богаєвський, Яків Бровар, Петро Вагнер, Костянтин Вроблевський, Віктор Зарубін, Григорій Калмиков, Антон Кандауров, Петро Краузе, Михайло

Латрі, Вільгельм Пурвіт, Микола Реріх, Аркадій Рілов, Євген Столиця, Аркадій Чумаков, Дмитро Каратанов. Згодом, після звільнення з Академії професора І. І. Шишкіна, його колишні учні – Олександр Борисов, Фердинанд Рушці, Володимир Бондаренко і Микола Хімона - також перейшли в майстерню Куїнджі. Серед студентів були і жінки - Т. Манасейна і М. Педашенко-Третьякова (подібна можливість отримання повноцінної художньої освіти для жінок в Росії того часу після реформи Академії була явищем інноваційним).

Майстерня А. Куїнджі була розташована в приміщенні першого поверху будівлі Академії мистецтв: вікна її виходили на третю лінію Василівського острова, стіни прикрашали роботи визнаних майстрів І. Шишкіна, Ф. Васильєва, М. Клодта. Справжній літопис життя майстерні великого пейзажиста створив Аркадій Рілов: його «Спогади», написані з дивовижною жвавістю і точністю, до сих пір залишаються джерелом відомостей з історії цієї незвичайної майстерні, яка випустила цілу плеяду талановитих художників.

З полудня і до самого пізнього вечора А. Куїнджі знаходився в академічній майстерні серед учнів. Він постійно спостерігав за їх роботою. «Архип Іванович... лежав на кушетці, а учні - хто де - на інших кушетках і прямо на підлозі... Архип Іванович розповідав що-небудь про передвижників, про Крамського або про свої успіхи з «Березовим гаєм» і з «Дніпром», про горобця, якого він вилікував, про голубів тощо. Він з ранку не йшов додому... часто залишався з учнями, до пізньої ночі, - згадував Аркадій Рілов. - Годині о п'ятій приходила модель, розмови припинялися, студенти приступали до малювання. Займалися години дві, потім академічний служитель приносив в сусідню кімнату самовар. Богаєвський, як староста, розпоряджався чаюванням, сам для всіх розливав чай, на столі купи свіжих сосисок і смачних булочок-рогульок...».

У таких, здавалося б, незначних дрібницях як щоденна покупка для студентів свіжих булочок та сосисок відчувалася щира турбота Куїнджі про своїх вихованців-студентів. Знаменитому пейзажистові самому в молоді роки довелося зазнати нужду, тому він дбав про своїх учнів, підготовував їх і нерідко допомагав грошима.

Художник знав, що в його майстерні зібралися вихідці з різних прошарків соціального стану і достатку: син заможного петербурзького нотаріуса Микола Реріх, онук славетного мариніста І. К. Айвазовського Михайло Латрі, дочка красноярського губернатора Марія Педашенко, діти професорів Петро Вагнер, Віктор Зарубін дружно працювали пліч-о-пліч з бідними провінціалами Дмитром Каратановим, Яковом Броварем,

Григорієм Калмиковим, Олександром Борисовим, Євгеном Столицею та ін.

А. І. Куїнджі з групою своїх учнів, 1896 р.

А. Куїнджі намагався зігріти своїх учнів душевним теплом і запалити їх пристрастю до мистецтва. Молодь відповіла йому щирим захопленням і прихильністю, полюбивши і рідну майстерню, і спільну справу. У майстерні Куїнджі панувала атмосфера взаєморозуміння і дружби. Професор зумів згуртувати учнів в єдину сім'ю, в кожному з них він бачив неповторне творче начало і оберігав його. Учні захоплювались вчителем: його складним життям, незламною боротьбою з негараздами, щедрою безкорисливою допомогою людям, трепетною закоханістю у природу, невтомною творчою працею.

Не раз згадували колишні академісти головний творчий принцип А. Куїнджі: художник повинен працювати «від себе», передаючи в пейзажі основну думку, ідею. «У картині має бути «внутрішнє», - любив говорити він, - тобто думка, художній зміст. Композиція і техніка повинні бути підпорядковані цьому внутрішньому. Ніщо не повинно відволікати глядача від головної думки». Учням запам'яталися настанови великого майстра: «...не займатися рабським копіюванням листочків і гілочок, а пристрастно переживати... і це пережите - своє – писати...».

Архип Іванович Куїнджі вважав, що для художника-початківця найголовнішим є вдумлива, тривала робота на натурі, вміння бачити природу і правдиво передавати побачене. Тому він вимагав, щоб учні на кожне заняття приносили етюди, які вони всі разом обговорювали. У його майстерні майбутні художники копіювали пейзажі художників

Барбізонської школи, писали натюрморти з натури. Архип Іванович надавав великого значення живопису на пленері, але вважав, що картина повинна створюватися по пам'яті. Велику увагу він приділяв опануванню учнями навичок правильного використання колірних гармоній. Майстер багато говорив про композицію, про перспективу, про побудову простору в пейзажі.

А. Куїнджі не дотримувався обов'язкової для всіх програми, у нього був індивідуальний підхід до кожного художника. «Професор кожному пропонував займатися окремо: хто писав натюрморт, хто копіював пейзажі іноземних майстрів в Кушелевській галереї... Хтось писав свої картини, відгородивши собі куточок в майстерні, для бажаючих позував натурник в костюмі», - згадував А. Рілов.

Майстерня А. І. Куїнджі не була суто пейзажною. Поряд з численними пейзажними завданнями, студенти виконували роботи на побутові та історичні теми. Куїнджі давав повну свободу розвитку таланту своїх учнів, заохочував роботу над темами, до яких у них була особлива схильність, схвалював індивідуальну манеру письма. Тому не дивно, що виставка майстерні А. Куїнджі 1895 року пройшла в Академії мистецтв з великим успіхом. Майстер зміг створити з різних за здібностями, віком, освітою, походженням людей групу однодумців. Їх твори виділялися на академічному тлі зрілістю, живописною майстерністю, знанням законів композиції. І в цьому була величезна заслуга Куїнджі-педагога!

Влітку 1896 року Архип Іванович, забезпечивши своїх учнів грошима, відправив К. Богаєвського, Я. Бровара, Г. Калмикова, П. Краузе, М. Латрі, Є. Столицю, А. Рілова, М. Хімону, А. Чумакова на етюди до свого кримського маєтку, де влаштував своєрідну «академічну дачу».

На ділянці, придбаній в 1886 році в містечку Ненелі-Чукур поблизу Сімеїзу, Куїнджі мріяв побудувати з іншими передвижниками творчу дачу, але мрія ця так і не здійснилася. «У цій дикій місцевості, без всякого житла, безпосередньо на природі, ми повинні були жити, - згадував А. Рілов про перебування академістів в Криму. - З ранку всі йшли на етюди. То там, то тут білили парасольки, під якими сиділи зігнуті фігури художників... Після обіду пили каву, потім кожен брав подушку і ковдру і, вибравши за смаком тінистий куточок, віддавався відпочинку. Чути було тільки спів цикад та ліниві звуки гітари. Подрімавши годинку, ми знову вирушали писати етюди».

А. Куїнджі не планував приїжджати до своїх учнів: мабуть, заважали справи в Академії. Але вчитель в його душі переміг, і в середині липня 1896 р. Архип Іванович несподівано вночі з'явився в Ненелі-Чукур. Це додало нового творчого імпульсу усім учням: одна справа - оцінка твоїх робіт товаришами і зовсім інша - коли їх оцінює вчитель. До того моменту у кожного накопичилось багато етюдів, проте педагог змусив декого переробляти роботи. Бурхливе творче життя тривало ще півтора місяці.

Наприкінці серпня А. Куїнджі видав кожному з учнів гроші і запропонував їхати додому. Так закінчилася дивовижна практика молодих художників, про яку вони ще довго згадували.

Мирне життя в майстерні Архипа Івановича було перервано в лютому 1897 р. студентським страйком, викликаним брутальним ставленням ректора Академії А. О. Томішка до одного з учнів. Далі пішли репресії з боку керівництва Академії, яке загрожувало студентам арештами і закриттям училища. Тоді А. Куїнджі о першій годині ночі прийшов до страйкуючих студентів, умовляючи їх повернутися до занять. Проте, президент Академії великий князь Володимир Олександрович не оцінив шляхетного вчинку Архипа Івановича. Прославленого живописця змусили подати прохання про звільнення з посади професора-керівника майстерні (деякий час він навіть перебував під домашнім арештом).

Справжньою ж причиною відставки А. Куїнджі було ставлення до нього керівництва Академії, яке Архип Іванович драгував своєю незалежною поведінкою, демократичним ставленням до учнів і широкою популярністю серед студентів. Незважаючи на покарання, А. Куїнджі все ж залишився членом академічної ради, бо його авторитет був досить високим у Вищому художньому училищі. Учні його майстерні на знак підтримки улюбленого викладача вирішили звільнитись з Академії мистецтв, але А. Куїнджі переконав їх залишитися і завершити навчання, отримавши дипломи. Замість Куїнджі керівником пейзажної майстерні був призначений професор Олександр Кисельов.

Архип Іванович справедливо був ображений і на президента Академії мистецтв, і на академічне начальство. Втіху він шукав в спілкуванні зі своїми улюбленими учнями, дружба з якими залишалася міцною, незважаючи на всі мінливості академічного життя. Але тепер уже їх зустрічі було перенесено на квартиру учнів на розі 14-ї лінії і Малого проспекту Василівського острова, яку знімали гуртом Хімона, Богаєвський, Бровар і Рілов.

«По середах до нас приходив Архип Іванович і збиралися всі товариші, - згадував А. Рілов. - Знову з'являлися традиційні сосиски і рогульки до чаю, знову йшли жваві розмови, але тепер Архип Іванович дуже хвилювався, постійно повертаючись до теми про Академію, яка кровно образила його звільненням.

Гарячкував, розповідаючи, як він воює в академічній раді, але, бачачи навколо себе колишніх учнів, заспокоювався».

Цікаві розмови, суперечки про мистецтво вечорами за чаєм змінювалися музичними антрактами. Рілов так описує їх: «Лунала весела

музика: Богаєвський, Чумаков та Калмиков грали на гітарах. До них іноді приєднувалися Зарубін і Хімона на скрипці. Репертуар був невеликий. Якийсь старовинний вальс зі словами для співу і полька...».

Незабаром А. Куїнджі разом зі своїми учнями здивував всю художню громадськість виставкою конкурсних робіт. 4 листопада 1897 року в парадних залах Академії мистецтв публіці були представлені твори К. Богаєвського, О. Борисова, К. Вроблевського, Г. Калмикова, А. Курбатова, В. Пурвіта, М. Реріха, Ф. Рушіца, А. Рилова, Є. Столиці, М. Хімони, М. Педашенко-Третьякової і А. Чумакова. Всі вони рішенням академічної ради отримали звання художника.

Критики вибухнули схвальними рецензіями, які демонстрували дивовижну одностайність. Наприклад, рецензент «Нового часу» М. Кравченко писав з приводу виставки конкурсантив: «Пейзажний відділ багато сильніше і багатше, ніж жанровий, тут незрівнянно більше різноманітності, самостійності та оригінальності. Такі твори, як «При останніх променях» Пурвіта, «Весна» Рушіца, «Гонець» Реріха і «В саду» Столиці - речі цілком майстерні і нічого спільного не мають з тими пейзажними програмами, які писалися раніше, при старих порядках Академії». Висловлюючи жаль з приводу відсторонення Куїнджі від керівництва пейзажною майстернею, критик відзначив, що підготовка, отримана у знаменитого професора, була настільки серйозною, що ніхто з молодих пейзажистів не осоромився.

Відомий в ті роки письменник А. К. Шеллер-Михайлов писав: «Вражає чудово високий рівень всієї майстерні... У всіх роботах... помічається чуйність, з якою професор ставився до свого учня, надаючи йому бути самим собою. У сюжетах картин - нескінченна різноманітність. Ви бачите море, гори, ліси, холод зимових пейзажів, похмурість північних морів... словом, не відчувається викликаного прагнення до відомих улюблених мотивів і сюжетів. Всі залишилися індивідуальними».

Знаменитий колекціонер Павло Михайлович Третьяков відзначив кілька робіт «куїнджістів» і придбав на виставці для своєї галереї велику картину О. Борисова і серію його полярних етюдів (близько 60 робіт), а також акварель В. Пурвіта, «Гонца» М. Реріха і «Струмок» Ф. Рушіца (картину «Струмок» також називали «Весна»).

«Архип Іванович був героєм. Всі вітали його з успіхом майстерні. Дійсно, учні не осоромили свого вчителя... За якістю і кількістю виставка пейзажистів була вище за всіх інших. Куїнджі був задоволений», - згадував А. Рілов.

А. І. Куїнджі з учнями. 1897 р.

Сидять (на підлозі): А. А. Чумаков, Ф. Е. Рушиц, К. К. Вроблевський, К. Ф. Богаєвський; сидять (2-й ряд): П. Ф. Краузе, А. М. Курбатов, Є. І. Столиця, А. І. Куїнджі, М. К. Реріх, П. М. Вагнер; стоять Г. О. Калмиков, О. О. Борисов, В. К. Детерих, А. О. Рилов, Я. І. Бровар, М. П. Хімона, В. І. Зарубін, Й. К. Маньковський, В. Пурвіт.

За результатами виставки більшість критиків віддали перевагу картині латиського художника Вільгельма Пурвіта «При останніх променях» і нагородили його закордонною поїздкою. А. Куїнджі вважав несправедливим, що з усіх його студентів закордонною поїздкою був нагороджений лише В. Пурвіт, і вирішив, що сам влаштує для них європейське турне на власні кошти.

В травні 1899 року Куїнджі виконав свою обіцянку: він вирушив до Європи зі своїми випускниками К. Богаєвським, К. Вроблевським, Г. Калмиковим, А. Курбатовим, В. Зарубіним, Й. Маньковським, А. Риловим, М. Хімоною, Є. Столицею, А. Чумаковим і В. Пурвітом, а також учнями з майстерні професора В. Є. Маковського – Я. Вальтером і Я. Розенталем.

Вони відвідали Берлін, Дрезден, Париж, Відень і Мюнхен, оглядаючи при цьому пам'ятки, музеї та виставки сучасного мистецтва, відвідуючи заняття відомих художніх шкіл. «Їхали ми дуже весело в окремій половині

вагона. Сміялися і дуріли, як маленькі хлопці. Архип Іванович, задоволений, дивився на наші веселощі», - згадував А. Рілов. Цією подорожжю закінчився курс навчання у А. І. Куїнджі, романтика і філософа, неповторного майстра пейзажу і великої людини з відкритим і щедрим серцем.

Нетривала діяльність А. Куїнджі на педагогічній ниві завершилася, але йому вдалося залишити помітний слід в душі і житті своїх учнів, яких він не залишав без допомоги і підтримки до кінця життя. «Навкруги така убогість, що не знаєш, хто ситий, хто ні... Адже вони сидять, пишуть, адже тільки ми знаємо, як це важко. Картини зовсім мало кому потрібні, а їх мало хто знає...», - говорив А. Куїнджі. Коли друзі одного разу дорікнули художникові, що він даремно витрачає гроші, він відповів: «А ви забули, як самі були в такому становищі?».

З майстерні А. І. Куїнджі вийшли обдаровані живописці, кожен з яких був яскравою творчою особистістю. У мистецтві початку ХХ ст. вони склали відокремлену групу з характерним для неї напрямом в пейзажному живописі. Північ Росії, Карпати та Крим, Литва, Польща, Білорусь, Греція, Італія, Індія, Франція - такий широкий світ охоплюють мотиви їх пейзажів.

Багато хто з учнів А. І. Куїнджі наслідували приклад свого вчителя і поряд з написанням картин, участю у різноманітних виставках зайнялися педагогічною діяльністю.

Микола Реріх очолив Художню школу Імператорського товариства заохочення мистецтв, в якій викладали А. Рілов, К. Вроблевський, М. Хімона, В. Зарубін.

Вільгельм Пурвіт був директором Ризької малювальної школи, ректором Латвійської Академії мистецтв, керував пейзажною майстернею.

Фердинанд Рушіц брав активну участь у відродженні Школи витончених мистецтв у Варшаві, потім очолив кафедру пейзажу Краківської академії витончених мистецтв, відроджував художній факультет Віленського університету ім. С. Баторія.

Антон Кандауров організував Тифліську школу малювання, пізніше вів клас малювання в Ярославському вчительському інституті.

Петро Краузе тривалий час викладав малювання і художнє креслення в реальному училищі, а потім в так званому Ленінському навчальному містечку (ЛНУГ) м. Нальчик.

Олександр Штурман вчив учнів малюванню в Комерційній школі м. Твер, потім – живопису в Пензенському художньому училищі, Віленському університеті ім. С. Баторія.

Костянтин Вроблевський викладав малювання у Варшавській Політехніці.

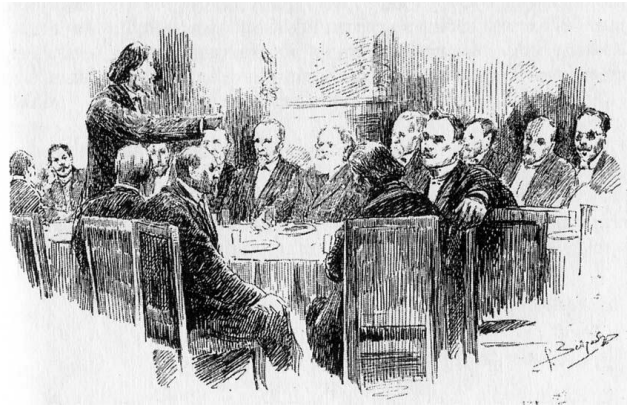

Дмитро Каратанов (на жаль, не закінчив навчання в Академії мистецтв через фінансові проблеми) очолював Красноярську малювальну школу, виховав не одне покоління художників Сибіру. Серед них - талановитий скульптор *Георгій Лавров* (маріупольці мають змогу милуватися його роботами в міському саду на Алеї класиків).

Шестеро випускників майстерні *А. Куїнджі* були удостоєні звання академіків. Орденом Почесного легіону – вищої нагороди Франції – нагороджені за свою творчість *О. Борисов*, *В. Пурвіт* і *Ф. Рушіц*.

Учні великого художника склали ядро правління творчої спілки художників - Товариства ім. *А. І. Куїнджі*, створеного у 1909 році за особистою ініціативою *Архипа Івановича* та на його кошти.

За заповітом *Архипа Івановича*, Товариству переходив його основний капітал (близько півмільйона рублів), землі на південному узбережжі Криму і вся його мистецька спадщина, яка лишилась у власності художника на момент його смерті. *А. Куїнджі* сподівався, що цей союз згуртує художню молодь, надавши їй повну свободу творчості, незалежну від бажань замовника.

Великого живописця не стало 11 липня (24 липня за новим стилем) 1910 року. *А. Куїнджі* помер у своїй квартирі на *Васильєвському острові*. Незадовго до цього, дізнавшись про його важкий стан, в Петербург приїхали колишні учні *К. Богаєвський*, *В. Зарубін*, *А. Рілов*, *М. Реріх* і *М. Хімона*, які чергували біля ліжка вмираючого, змінюючи дружину і друзів.

Прощання з *А. Куїнджі* пройшло в церкві святої великомучениці Катерини в Академії мистецтв. 14 липня труну з тілом покійного було перенесено з храму на *Смоленське кладовище*. «Всю дорогу до кладовища учні та друзі *Архипа Івановича* несли труну на руках», - згадував *М. П. Неведомський*, очевидець поховання *Куїнджі*. - За труною йшла колісниця, суцільно покрита вінками, з масою живих квітів». На одному з вінків, покладеному *І. Є. Рєпіним*, значилися слова «Художнику нечуваної самотності».

Учні А. Куїнджі склали опис його творів, статей, листів, фотографій і організували проведення посмертної виставки свого вчителя, яка проходила з 13 січня по 13 лютого 1913 року в парадних залах Академії мистецтв. Виставка відкрила відвідувачам невідомі роботи майстра, які він писав в останні 20 років свого життя, але жодного разу не виставляв.

30 листопада 1914 року відбулося урочисте відкриття пам'ятника на могилі А. Куїнджі (архітектор О. Щусев, скульптор В. Беклемішев, автор мозаїки М. Реріх).

По різному склалася доля художників – учнів А. І. Куїнджі.

«З двох десятків учнів майстерні А. І. Куїнджі тепер багато розбрелися по далеким кутам: багатьох життя відірвало від товаришів, - через роки писав Микола Реріх, - але при всякій зустрічі в радісному вигуку відчувається спогад про життя в майстерні Архипа Івановича... Куїнджі зумів розповісти їм всім про радість мистецтва... Не деспотизмом, але великою силою переконання міг пов'язувати в одне ціле Куїнджі своїх учнів...».

Нашим сучасникам найбільше відомі імена М. Реріха, А. Рилова, О. Борисова, В. Пурвіта і К. Богаєвського, який відвідав Маріуполь у 1935 році і виконав акварелі «Маріупольський порт и завод», «Азовсталь. Вид с бухты», «Гавань Шмидта», «Кальмиус», «Рыболовецкие суда в гавани Шмидта в Мариуполе».

Треба зауважити, що й інші «куїнджисти» варті уваги. Серед них - майже забуті К. Вроблевський, М. Латрі, Ф. Руціц, В. Зарубін, М. Хімона, Є. Столиця, Я. Бровар та інші майстри...

На початку ХХ століття померли від сухот В. Бондаренко та М. Фокін. Майже відсутні відомості про Г. Калмикова, А. Кандаурова, А. Курбатова, Г. Воропонова, Т. Манасеїну, Г. Теснера...

Складні політичні події і розпад Російської імперії, а згодом Жовтневий переворот 1917 року та громадянська війна розкидали колишніх учнів майстра по різних країнах. Дехто, опинившись за кордонами СРСР, вважались емігрантами (К. Вроблевський, М. Латрі, М. Хімона, О. Штурман, В. Пурвіт, Ф. Рушіц) і ставлення до них було відповідним: існувала негласна заборона на згадування про долю художників та їхню творчість. І лише в останні роки з'явилася можливість повернути ці імена з небуття.

В. Зарубін, Я. Бровар, Є. Столиця, М. Бубліков, М. Педашенко-Третьякова, А. Чумаков, П. Вагнер продовжували творити в СРСР, проте досягли незначного успіху в умовах пануючого соціалістичного реалізму...

Роботи учнів А. І. Куїнджі широко представлені в музеях України (зокрема, в Донецькій області), країн ближнього зарубіжжя і за кордоном. Індивідуальність, манера виконання, властиві їх картинам, і сьогодні захоплюють поціновувачів мистецтва.

В Санкт-Петербурзі на фасаді будинку в Біржовому провулку, де А. І. Куїнджі жив і працював останні роки життя, у 1978 році була встановлена пам'ятна меморіальна дошка (архітектор В. С. Васильківський). У 1993 році в історичній майстерні відкрито меморіальний Музей-квартиру А. І. Куїнджі - відділ Науково-дослідного музею при Російській Академії мистецтв.

В Маріуполі ім'я великого художника носять вулиця у старій частині міста, Художня школа ім. А. І. Куїнджі, Художній музей ім. А. І. Куїнджі, Міський центр сучасного мистецтва та культури ім. А. І. Куїнджі, а в центрі міста, на Грецькій площі, встановлено бюст знаменитому землякові (автор – скульптор Василь Полоник).

Рекомендована література

Книги

Архип Иванович Куинджи (1841-1910) [Текст] : список лит. / сост. С. Д. Буров, В. И. Бурова. – Мариуполь, 1997. – 15 с.

Архип Иванович Куинджи и его школа [Текст] / сост. В. С. Манин. – Ленинград : Художник РСФСР, 1987. – 215 с.

Архип Куинджи [Текст] / [авт. текста Л. Мельникова]. – Киев : Комсомольская правда – Украина, 2010. – 48 с. : фотоил. – (Серия «Великие художники» ; т. 5).

Архип Куинджи [Текст] / сост. А. Астахов. – Москва : Белый город, Воскресный день, 2018. – 176 с. : фотоил. – (Серия «Великие полотна»).

Архип Куинджи из собрания Русского музея [Текст] / [авт.-сост. Г. Кречина, И. Верховская ; авт. ст. И. Шувалова ; фотографы С. Петров, М. Скоморох]. – Санкт-Петербург : Palace Editions, 2007. – 180 с. : фотоил. – В надзаг. : Русский музей.

Воронова, Ольга Порфирьевна. Куинджи в Петербурге [Текст] : повесть / О. П. Воронова. – Ленинград : Лениздат, 1986. – 240 с.

Донец, Вера Всеволодовна. Архип Куинджи [Текст] / В. В. Донец. – Москва : ОЛМА Медиа Групп, 2011. - 72 с. : фотоил. - (Серия «Великие мастера живописи»).

Куинджи [Текст] : альбом / сост. и авт. вступ. ст. Н. Н. Новоуспенский. – Ленинград : Художник РСФСР, 1965. – 66 с. : фотоил.

Куинджи и его современники [Текст] : живопись и графика середины XIX – начала XX века : [из собрания мариупольского Художественного музея им. А. Куинджи] / авт.-сост. Т. Ю. Були, Н. Е. Куреньшева. – Мариуполь : Рената, 2011. - 60 с. : фотоил.

Куинджи и его ученики [Текст] : каталог выставки / сост. З. Лукина. – Ленинград : Искусство, 1973. – 80 с. : фотоил.

Манин, Виталий Серафимович. Архип Иванович Куинджи [Текст] : / В. С. Манин. – Ленинград : Художник РСФСР, 1990. - 160 с. : фотоил.

Манин, Виталий Серафимович. Куинджи [Текст] / В. С. Манин. –

Москва : Изобразительное искусство, 1976. - 208 с. : фотоил.

Маркова, Н. К. Пейзаж в русской живописи: от классицизма до символизма [Текст] / Н. К. Маркова. – Москва : Арт-родник, 1999. – 191 с.

Морозов, Леонид Павлович. А. И. Куинджи: жизнь и творчество художника на открытках 1898-1989 гг. [Текст] : ил. каталог / Л. П. Морозов. – Мариуполь, 1998. – 88 с.: фотоил.

Проценко, Аркадий Дмитриевич. Архип Куинджи [Текст] : художеств.-док. очерки / А. Проценко. – Мариуполь : Азовье, 2010. - 96 с. : фотоил.

Рылов, Аркадий Александрович. Воспоминания [Текст] / А. А. Рылов ; под ред. Н. Г. Машковцева. – Москва : Искусство, 1954. - 264 с. : фотоил.

Шутов, Виктор Васильевич. Свет Куинджи [Текст] : роман / В. В. Шутов, С. В. Илюшин. – Киев : Дніпро, 1990. – 464 с.

Шутов, Виктор Васильевич. Юность Куинджи [Текст] : повесть / В. В. Шутов, С. В. Илюшин ; худож. Р. Ф. Ефименко. – Донецк : Донбас, 1977. – 255 с. : ил.

Яруцкий, Лев Давидович. Архип Иванович Куинджи. Рассказы о художнике. Воспоминания современников. Художественная критика. Документы [Текст] / Л. Д. Яруцкий. – Мариуполь, 1998. - 338 с. : фот.

Статті

Аджавенко, Николай. Архип Куинджи и Третьяков: к истории взаимоотношений [Текст] / Н. Аджавенко // Мариупольський краєзнавчий збірник. – Тернопіль, 2017. – С. 69-75.

Аджавенко, Николай. «Прав Куинджи, тысячу раз прав...» [Текст] / Н. Аджавенко // Эллины Украины. – 2018. - № 2. – С. 4-5, 13.

Архип Куинджи [Текст] // Галерея искусств. – 2006. – № 12. – С. 1-31 : фотоил.

Бащенко, Раиса Дмитриевна. Академия художеств. Мастерская А. И. Куинджи. Работа над конкурсной картиной «На горах» [Текст] / Р. Д. Бащенко // К. Ф. Богаевский. – Москва, 1984. – С. 15-21.

Борисов, Н. П. В мастерской А. И. Куинджи [Текст] / Н. П. Борисов // Художник вечных льдов: жизнь и творчество А. А. Борисова, 1866-1934. – Ленинград, 1983. – С. 36-38.

Кудрина, Людмила. Гений пейзажа в воспоминаниях современников [Текст] / Л. Кудрина // Приазовский рабочий. – 2015. – 24 июня (№ 71). – С. 4.

Мышкина, Анжелика. Архип Куинджи в Крыму [Текст] / А. Мышкина // Русское искусство. - 2017. – № 2. – С. 31-39.

Мышкина, Анжелика. Пейзажная мастерская А. И. Куинджи [Текст] / А. Мышкина // Русское искусство. - 2010. – № 2. – С. 118-123.

Неведомский, М. П. Куинджи-преподаватель [Текст] / М. П. Неведомский, И. Е. Репин // А. И. Куинджи. - Ростов-на-Дону, 1997. – С. 168-196.

Петлицька, В. Україна очима Куїнджі [Текст] / В. Петлицька // Паросток. - 2015. - № 4. - С. 54-57.

Петрова, Марина. «Певец просторов и света»: к 100-летию кончины А. И. Куинджи [Текст] / М. Петрова // Наш современник. - 2010. - № 8. - С. 251-266.

Полякова, Елена Ивановна. Свободным художествам... [Текст] : [о мастерской А. И. Куинджи] / Е. И. Полякова // Николай Рерих. – Москва, 1985. – С. 22-43.

Проценко, Аркадий. Ученик А. И. Куинджи – в Мариуполе [Текст] : к 140-летию со дня рождения Константина Богаевского / А. Проценко // Приазовский рабочий. – 2012. – 6 июня. – С. 4.

Сиренко, Анастасия. Архип Иванович Куинджи и его ученики [Текст] / А. Сиренко // Юный художник. - 2009. - № 8. – С. 18-23.

Смирный, Владимир. Улица Куинджи: памяти великого художника [Текст] : [стихотворение] / В. Смирный // Мариуполь в созвездии Лыры-2 : сб. стихотворений и прозы / сост. Н. Г. Харакоз. – Мариуполь, 2004. – С. 104.

Сыркин, Владимир. Материалы по художественной практике учеников А. И. Куинджи в Крыму [Текст] / В. Сыркин // Мир усадебной

культуры: VII Крымские Междунар. науч. чтения: сб. докладов / сост. Г. Г. Филатова. – Симферополь, 2007. – С. 88-96.

Сыркин, Владимир. Польские художники - ученики А. И. Куинджи [Текст] / В. Сыркин // Дни Адама Мицкевича в Крыму. Т. 3 / сост. А. К. Гадамский. – Симферополь, 2006. – С. 188-194.

Факторович, М. Куїнджі та його школа [Текст] / М. Факторович // Образотворче мистецтво. – 1974. - № 3. – С. 16-18.

Харченко, Татьяна Николаевна. Куинджи Архип Иванович [Текст] / Т. Н. Харченко, О. Ю. Очкурова, И. А. Рудычева // 100 знаменитых людей Украины. – Харьков, 2004. – С. 238-243.

Чумак, Галина. Художник світла – Архип Куїнджі [Текст] / Г. Чумак // Постаті : нариси про видатних людей Донбасу. – Донецьк, 2011. - С. 34-39.

Шувалова, Ирина. Мастер лесного пейзажа [Текст] : [мастерские И. Шишкина и А. Куинджи в Академии художеств] / И. Шувалова // Иван Иванович Шишкин. Переписка. Дневник. Современники о художнике / сост., вступ. ст. и примеч. И. Н. Шуваловой. – Ленинград, 1978. – С. 3-25.

Електронні ресурси віддаленого доступу

Архип Куинджи и его ученики [Электрон. ресурс] // YouTube [сайт]. – Электрон. видеоданные (1 файл: 25:31 мин.). – Москва, 2015. – 5 февр. - Режим доступа: <https://cutt.ly/PnpLpeg> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Беликов, П. Ф. Учителя [Электрон. ресурс] : [А. Куинджи – преподаватель Н. Рериха] / П. Ф. Беликов, В. П. Князева // Николай Рерих. Жизнь и творчество [сайт]. – Текстовые данные. - Режим доступа: <https://rerih.org/library/5001/2> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Ефимова, Алина. Малоизвестные страницы из жизни и творчества А. И. Куинджи [Электрон. ресурс] / А. Ефимова // Третьяковская галерея [сайт журнала]. - Текстовые данные, фот. – Москва, 2018. - № 3. – Режим доступа: <https://cutt.ly/KnpLaaG> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Куїнджі Архип Иванович [Електрон. ресурс] : [біографічні відомості, галерея творів] // Вікіпедія [сайт]. – Текст. дані, фот. -

Режим доступа: <https://cutt.ly/gnpLsvT> (дата звернення 14.01.2021). – Заголовок з екрана.

Мышкина, Анжелика. По историческим местам А. И. Куинджи в Петербурге и Мариуполе [Электрон. ресурс] / А. Мышкина, Е. Прасолова // Третьяковская галерея [сайт журнала]. - Текстовые данные, фот. – Москва, 2018. - № 3. – Режим доступа: <https://cutt.ly/BnpLdmH> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Рерих, Николай. К тридцатилетию со дня смерти Архипа Куинджи [Электрон. ресурс] / Н. Рерих // Куинджи [сайт]. – Текстовые данные. – Режим доступа: <http://kuinje.ru/rerih.php> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Рерих, Николай. Мастерская Куинджи [Электрон. ресурс] / Н. Рерих // Николай Рерих [сайт]. — Текстовые данные. - Режим доступа: <https://cutt.ly/jnpLftE> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Савкина, Анна Александровна. «Учитель жизни» А. И. Куинджи и соученики Н. К. Рериха [Электрон. ресурс] / А. Савкина // YouTube [сайт]. – Электрон. видеоданные (1 файл: 51:26 мин.). – Санкт-Петербург, 2018. – 5 июля. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=Z9CC0TMiETQ> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Сыркин, Владимир. Художественная практика учеников А. И. Куинджи в Крыму [Электрон. ресурс] / В. Сыркин // Третьяковская галерея [сайт журнала]. - Текстовые данные, фот. – Москва, 2018. - № 3. – Режим доступа: <https://cutt.ly/ynpLf8F> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Третьяковская галерея. Лаврушинский переулок. Архип Куинджи [Электрон. ресурс] : экскурсия куратора выставки Ольги Атрощенко // YouTube [сайт]. – Электрон. видеоданные (1 файл: 40:14 мин.). – Москва, 2018. – 22 нояб. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=34PujZg138M> (дата обращения 14.01.2021). – Загл. с экрана.

Інформаційне видання

Пейзажна майстерня Архипа Куїнджі

до 180-річчя від дня народження Архипа Івановича Куїнджі

Інформаційно-бібліографічне есе

Укладач **Корабльова** Наталія Володимирівна

Оформлення А. О. Гром

Редагування В. Ф. Ганжєєва

Відповідальний за випуск Ю. С. Василенко

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

пр.Металургів, 29
м.Маріуполь,
Донецька область

(066)990-79-43
(0629)34-80-01

